

אלא נפרש כן: אם ברור לך כשמש, שיש לו שלום עמך והוא רחמני, ואף אם תעמוד כנגדו לא יהרגוך — דמים לו אל תהרגהו!

ואם לאו ואין ברור לך כשמש, והנך מסופק בדבר — הרגהו!

ומקשינן: קשיא אהרדי. שתי הברייתות סותרות, שהראשונה אמרה שמספק — אל תהרגהו, ואילו השנייה אמרה שמספק — הרגהו?

ומתצינן:

עב-ב לא קשיא כאן הראשונה מדברת באב הבא במחירת על הבן, דודאי רחמי האב על הבן, ולא יהרגהו אפילו אם הבן יעמוד כנגדו, לכן מספק — אל תהרגהו, אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאביך הוא אכזרי עליך ושונאך.

כאן השנייה מדברת בבן הבא במחירת על האב, וכל שכן בשאר אנשים גנבים, שאין להם רחמים כרחמי האב על הבן, לכן מספק — הרגהו, דודאי בא כדי להרוג אם יעמוד בעל הבית כנגדו. אלא אם ברור לך כשמש שהוא רחמני עליך כרחמי האב על הבן.

אמר רב: כל מי דאתי עלאי שיבוא עלי במחירתא, קטילנא ליה, אהרגהו כדין בא במחירתא, לבר חוץ מרב חנינא בר שילא.

מאי טעמא? אילימא אם נאמר: משום דצדיק הוא ואינו בא להרוג —

איזה צדיק הוא? הא קאתי במחירתא לגנוב? ואם הוכר כצדיק, שמא חזר בו מצדקתו.

אלא, משום דקים לי בגווייה, מכירו אני, דמרחם עלי כרחם אב על הבן.

תנו רבנן: נאמר בתורה: "דמים לו" לשון רבים, ודרשינן: בין בחול בין בשבת — אסור לבן להרוג את אביו הבא במחירתא, שהרי לא בא על מנת להרוג.

ונאמר עוד: "אין לו דמים" בלשון רבים, ודרשינן: בין בחול בין בשבת, הרגהו!

הגמרא מבארת את הברייתא:

בשלמא הסיפא ששנינו: אין לו דמים בין בחול בין בשבת, איצטריך הוצרך להשמיענו, ויש בכך חידוש, כי פלקא דעתך עלה על הדעת אמינא לומר: מידי דהוה נדמהו אחרוני בית דין למי שבית דין הורגים אותו, על עברתו על אחת מארבע מיתות בית דין, דבשבת לא קטלינן ליה, שאין הורגים אותו בשבת, כמו שלמדנו בפרק אחד דיני ממונות, ודרשנוהו מהפסוק: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" —

ואם עלה על הדעת לומר שגם בא במחירתא אין הורגים אותו בשבת, קמשמע לן משמיענו התנא של הברייתא, שאינו כן, אלא הורגים אותו אף בשבת, היות ובא על עסקי נפשות, דוחין שבת מפני פקוח נפש⁽¹⁰⁾ —

ולכאורה משמע, שדין זה אמור רק בפקוח נפש, אבל ברודף אחר הערוה, שלא שייך פיקוח

10. רש"י והיד רמ"ה כתבו, שלכן הורגין אותו בשבת משום פיקוח נפש שדוחה את השבת.

אם כשהיה חותר, נפל עליו גל של אבנים, והוא מסוכן בתוכו, מותר לפקח עליו את הגל ולהצילו משם, אף שזה כרוך בחילול שבת, וזה החידוש של הברייתא.

ודין זה אמור רק ביש לו דמים, באב על הבן בסתמא, או במי שברור שיש לו שלום עמך, אבל באחרים אין מפקחים עליו את הגל, כיון שהוא גברא קטילא מעת חתירתו. וניתן להרגו אפילו בלי התראה, כל שכן שאין מפקחין עליו את הגל⁽¹¹⁾.

אלא, קשה, מה משמיענו התנא של הברייתא בדרשו: "דמים לו בין בחול בין בשבת, אם התורה היתה כותבת בלשון יחיד, סתמי, היינו דורשים שהכוונה לסתם יום חול, אם כן, **השתא בחול לא קטלינן ליה**, אם אפילו ביום חול אין הורגים אותו, האם **בשבת מיבעיא?**! האם צריך להשמיענו שאין הורגים אותו?!

ומתרגינן: **אמר רב ששת: אכן לא נצרכה** הברייתא להשמיענו שאין הורגים בשבת, דפשיטא הוא, **אלא** הברייתא באה להשמיענו דין אחר, והוא —

אין עליו יותר דין רודף, ולמה אין מפקחין עליו את הגל.

והאמת שהמאירי הרגיש בקושיא זו, ומתרגן בתירוץ השני: "שמא, כיון שיש לומר עליו שהוא משתדל בעצמו בפקוחו, ולבו על גנבתו! אין מפקחין".

[נמצא לפי דברים אלו, שאין הכי נמי, אם יבורר לנו שאין לבו עוד על גנבתו, יפקחו עליו את הגל.]

ובתירוצו הראשון מתרגן: "יראה לי שזה שאמרנו עליו שאין מפקחין עליו את הגל, פירושו: בספק חי ספק מת, אבל אם הוא ודאי חי — אומר אני שמפקחין! שהרי עכשיו אינו רודף, שהרי זה כרודף אחר חברו והצילוהו באחד מאבריו שאין לו עוד להרגו, וזה [אי פיקוח הגל] כהריגה בידים הוא".

ותמה עליו ה"שירי כנסת הגדולה" (אורח חיים סימן שכט) הלוא גם על ספק פיקוח נפש מחללין את השבת, ומה החילוק בין ודאי לספק, אם על ודאי מחללין, למה לא יחללו על ספק.

החלקת יואב רצה לתרגן, דכיון דחיוב הצלת נפש מישראל נדרש (דך עג א) מהפסוק: "והשבותו לו" הכתוב לגבי השבת אבידה,

נפש — ובחול הותר להרגו, כמו ששינונו במשנה הבאה — אסור להרגו בשבת.

וכתב ה"משנה למלך" (פרק כ"ד מהלכות שבת הלכה ז), דלכאורה יש להביא ראיה מהא דשינונו במסכת פסחים (מט ב) "עם הארץ מותר לנוחרו ביום כיפורים שחל להיות בשבת", ופירש שם הרי"ף, שמדובר שהיה רץ אחר הזכור או אחר הנערה המאורסה. הרי דכל מי שמותר להצילן בנפשם, עושים כן אפילו בשבת.

בכל זאת כתב המשנה למלך שאין משם ראיה, ששם כתבו התוס' (ד"ה ויש) שהריגתו הוא פיקוח נפש, שהוא ליסטין וחשוד על הדמים.

ועיין שם עוד, ועיין במנחת חינוך (מצוה תר).

ובחידושי רבינו יונה בסוגיא הבאה כותב במפורש, דאף הרודף אחרי הערוה ניתן להצילו בנפשו אפילו בשבת. וכן כתב ה"חמרא וחיי" בשם המאירי.

11. והקשה הגאון בעל "חלקת יואב" (בספרו קבא דקשייתא קושיא א), וכי למה לא נפקח עליו את הגל, הרי עתה, אחרי שנפל עליו הגל,

תנו רבנן: נאמר בתורה: אם במחותרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים.

ודרשינן ממה שנאמר "והוכה" ולא נאמר "והכהו", שהיה משמע שבעל הבית הכהו — **בכל אדם** מותר להורגו ואפילו מי שאינו בעל הממוץ.

ועוד נאמר: "ומת", ודרשינן: **בכל מיתה שאתה יכול להמיתו**, ולא דווקא במיתה "הכאה".

הגמרא מבארת את הברייתא:

בשלמא מה שדרשו: "והוכה — **בכל אדם**,"

איצטריך הוצרך להשמיענו, כי —

סלקא דעתך עלה על הדעת **אמינא** לומר: רק **בעל הבית**, הוא מותר להרגו, כמו שאמרנו, **דקים** ליה הגנב יודע **דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו**, לכן בא להרוג, ומותר לבעל הבית להרגו, **אבל** אדם אחר שהגנב לא בא להרגו, **לא** מותר להרגו —

קמשמע לן משמיע לנו התנא של הברייתא **דהגנב "רודף" הוא** (12), **ואפילו אחר נמי** ומותר לכל ישראל להורגו, כדי להציל את נפשו של בעל הבית.

אלא, קשה, מה שדרשה הברייתא: "ומת —

ועיין באחרונים המאריכים בדין זה.

12. כתב רש"י: "קמ"ל דכיון דעל עסקי נפשות ישראל אתא, רודף הוא, וניתן להצילו לבעל הבית בנפשו של זה".

כלומר, שהתורה באה לחדש שהוא רודף. והמהרש"ל מגיה: "כיון דרודף הוא אפילו אחר נמי". כלומר, שהתורה לא באה לחדש ש"הוא רודף" [וחידוש זה למדים מעצם דין בא במחותרת], אלא שהיותו הוא רודף ניתן לכל אדם להרגו.

וכן הבינו התוס' (עג א ד"ה אף). שהקשו, למה צריכים לדרוש מ"והוכה" — שמותר לכל אדם להרגו, הרי שם בסוגיא נדרש מפסוקים אחרים. [ועיין שם מה שתייצא]. הרי שהתוס' הבינו שדרשת הגמרא היא, להתיר לכל אדם להרגו. ועיין ב"תורת חיים".

וב"ערוך לנר" מבאר דעת רש"י, שסובר שבא במחותרת אינו רודף גמור, והיה הוה אמינא שרק לבעל הבית מותר להרגו, לכן באה התורה להשמיענו, שדנים אותו כרודף גמור.

ודרשו חז"ל לרבות אבידת גופו, אם כן, אם איבד עצמו לדעת, אין חיוב הצלה, לכן אין על הבא במחותרת חיוב הצלה.

[וכן כתב המנחת חינוך (קובץ המנחה מצוה רל"ז)].

והחלקת יואב בעצמו דחה תירוץ זה, כיון שנפשו של אדם אינו ברשותו ולא שייך לומר "אבידה מדעת".

ועיין ברמב"ם (פרק א מהלכות רוצח) וברדב"ז (פרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ו) ובשולחן ערוך הרב (הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד).

ובספר "אור גדול" (סימן א) מתרץ [וכן כתב הגרי"י מקוטנא בספרו ישועות ישראל — חושן משפט סימן כ"ג בהשמטות], ומדייק מדברי רש"י: "גברא קטילא הוא משעת חתירה", שאין חייבין לפקח עליו את הגל אף אם עתה אינו בא להרוג.

ומוסיף להסביר, דאם נאמר שגם עתה רוצה להרוג כמו התירוץ השני של המאירי, פשיטא דאין צריך לפקח עליו את הגל, דהרי מותר אף להורגו בידים.

בכל מיתה שאתה יכול להמיתו —

למה לי להשמיענו זאת, הלוא מדין רוצח נפקא, אפשר ללמוד דין זה מדין רוצח —

דתניא שנינו בדין רוצח: אמרה התורה (במדבר לה): "מות יומת המכה רוצח הוא", ודרשינן: אם לא היה כתוב אלא "מות" — אין לי שבית דין יכולים להורגו, אלא בסייף שהיא מיתה האמורה בו.

ומניין אנו למדים שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו כגון שהיה מכשף, או שאינך יכול לתופסו מפני שהוא בעבר הנהר, שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, כגון לירות בו חץ או אבן —

תלמוד לומר: "מות יומת" ודרשינן: מכל מקום שאתה יכול להמיתו.

אם כן קשה, למה הוצרכנו לדרשה מיוחדת לבא במחתרת, שמותר להרגו בכל מיתה?

ומתריצין: שאני התם דין רוצח שונה, כיון דאמר קרא: "מות יומת", אבל בבא במחתרת אם לא היינו דורשים זאת, לא היינו יודעים שמותר להורגו בכל מיתה.

ומקשינן: וניגמר מיניה, מה הוצרכו לדרשה מיוחדת, הלא אפשר ללמדו מדין רוצח? מה מצינו ברוצח שאתה יכול להמיתו בכל מיתה, כן בא במחתרת.

ומתריצין: אי אפשר ללמדו במה מצינו מדין רוצח, משום דהוה רוצח וגואל הדם [שגם בו דרשינן, שאם יצא מעיר מקלטו, מותר לכל אדם להורגו, ולא רק לגואל הדם כמשמעות

הפשוטה בתורה] והם שני כתובין הבאין כאחד —

וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין לדין אחר, [כמבואר לעיל מה ב].

לכן צריכין לדרשה מיוחדת לבא במחתרת, שמותר להורגו לאו דוקא ב"הכאה" הכתובה בתורה, אלא אפילו בכל מיתה, כגון לחנקו ולהטביעו במים.

הגמרא ממשיכה לדון בדין בא במחתרת.

תנו רבנן: אמרה התורה: "מחתרת" — אין לי שיהא מותר להרגו, אלא אם חתר מחתרת בכותל בעל הבית —

בא לו על גגו עם סולם, או שבא בחצירו וקרפיו [חצר מאחורי הבית] — מניין אנו למדים, שמותר להורגו?

תלמוד לומר: "ימצא הגנב" ולא נאמר: "ימצאו", ודרשינן "הגנב": מכל מקום שיהא נראה לך כגנב.

ומקשה הברייתא: אם כן שאנו דורשים שהוא הדין בכל מקום, מה תלמוד לומר: "מחתרת".

ומתרצת: מפני שרוכ גנבים מצויין נמצאים במחתרת, כלומר, כשבאים לגנוב הם חותרים.

ודיברה התורה בדבר המצוי⁽¹³⁾.

תניא אידך שנינו ברייתא אחרת הדורשת דרשה אחרת: אם כתבה התורה: "מחתרת"

— אין לי אלא מחתרת, וגו' חצירו וקרפיו מניין? תלמוד לומר: "ימצא הגנב" — מכל מקום.

אם כן — מה תלמוד לומר: "מחתרת"?

להשמיענו שמחתרתו זו היא התראתו! ואין צריך להתרותו, והורגו בלי התראה, כיון שטרח ומוסר נפשו לחתור. היהו בא על מנת להרוג, והנהו רודף, והורגים אותו בלי התראה, ובלי דין ודברים.

אבל אם נכנס דרך הגג והחצר דרך פתח הפתוח, אין מכך הוכחה שבא להרוג, אלא יתכן שמנסה את מזלו לגנוב, דרך פתח הפתוח, ואם יעמוד בעל הבית לנגדו, ינוס וילך לו. ובאופן זה אסור להורגו, עד שיתרו בו בעדים ויאמרו לו: "ראה! הנני עומד נגדך והורגך", ואז אם הגנב יקבל עליו את ההתראה, ויאמר: "הנני יודע שאתה עומד כנגדי להורגני, ועל מנת כן הנני עושה גניבתך", אז מותר להורגו⁽¹⁴⁾.

הגמרא ממשיכה לדון, אם בא במחתרת צריך התראה.

ויש צד לומר, שרק מי שנתחייב מיתת בית דין, צריך התראה, ואין בית דין הורגים אותו אם לא התרו בו — אבל "רודף" [בא במחתרת] אינו צריך התראה.

אמר רב הונא: קטן הרודף להרוג את קטן חבירו⁽¹⁵⁾, ניתן להצילו מן עבירת רציחה בנפשו בהריגתו, כלומר, יש לו דין רודף, ומותר לכל אדם להרגו, כשאר רודף.

והחידוש הוא שלמרות שהוא קטן, ולא ניתן להתרותו, כי אינו "בר קבלת התראה" [כדין שאר מותרה שאינו נקראת התראה עד שעונה: "אף על פי כן"] —

אבל לגבי דין רודף, דינו כגדול, ומדוע, קסבר רב הונא: רודף אינו צריך התראה, וממילא לא שנא כשהוא גדול, ולא שנא כשהוא קטן, נהרג⁽¹⁶⁾.

איתביה מקשה רב חסדא לרב הונא⁽¹⁷⁾ ממשנה ששינונו במסכת אהלות (פרק ז משנה ו).

ברישא של המשנה נאמר: האשה שהיא מקשה לילד [והאם מסוכנת בכך] מחתכין

14. ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף.

וכן כתב ה"תורת חיים".

17. אמרה הגמרא במסכת כתובות (לג א) דעדים זוממין לא בעי התראה. והטעם: כי העדים המוזמין רצו להרוג את הנידון בלא התראה, ולא יתכן שיצטרכו להתרות אותם.

ואם כן, הקשה התוס' הרא"ש, מה מקשה רב חסדא, איך עלה על דעתו שיצטרכו להתרות את הרודף, הרי גם הוא רוצה לרצוח בלי התראה. ואינו מתרץ.

14. והמאירי חולק וסובר שאין צריך שיתיר עצמו למיתה.

15. כן כתב רש"י.

וכתבו האחרונים שהוא לאו דוקא, ואף אם רודף את הגדול.

16. כתב היד רמ"ה, הטעם, כי אין הורגין את הרודף על עבירתו, אלא להציל את הנרדף.

וכן הוא לשון הרמב"ם (פרק א מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ו): "אבל הרודף אחר חבירו להרגו, אפילו היה הרודף קטן — הרי כל

אם שיכרה אחר זמן פטור, שהרי התחייב בחיוב אבל אם יצא ראשו [רובו] ודינו כילוד — אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש הולד מפני נפש⁽¹⁹⁾, כלומר, כדי להציל את האם.

את הולד במעיה [המילדת פושטת ידה וחותכתו] ומוציאין אותו אברים אברים. מפני שחיייה קודמין לחייו [דכל זמן שלא יצא לאויר העולם, לאו נפש הוא⁽¹⁸⁾], וניתן להרגו כדי להציל את אמו].

ימיני, שמרד בודד בחזירתו מגלותו בעת מרד אבשלום, ואשה חכמה קראה מן העיר: אתה מבקש להמית עיר ואם בישראל?! למה תבלע נחלת ה'?

וענה לה יואב שרוצה את שבע בן בכרי לבדו, והיא השליכה את ראשו בעד החומה. וקשה איך היה מותר לעשות כן, וכי דוחין נפש מפני נפש?!

רש"י מתרץ שני תירוצים: האחד, דבין כך ובין היה שבע בן בכרי נהרג עם אנשי העיר. ואכן, אם היתה לו אפשרות להינצל — לא היו רשאים למוסרו.

השני: שבע בן בכרי היה חייב מיתה, משום שמרד במלכות.

וכן שנינו בברייתא (תוספתא תרומות פרק ז): סיעה [קבוצה] של בני אדם שאמרו להם נכרים: "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו הרי אנו הורגין את כולן" — ייהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל.

אבל אם ייחדוהו להם כמו שיחדו לשבע בן בכרי — יתנוהו להם ואל ייהרגו.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים, בזמן שהוא מבפנים והן בחוץ [גירסת הגר"א הוא בחוץ והם מבפנים — כלומר שאפשר שינצל] אבל בזמן שהוא מבפנים והם מבפנים — הואיל והוא נהרג והן נהרגין יתנוהו להם ואל ייהרגו כולן. וכן הוא אומר: ותבוא האשה אל כל העם בחכמתה וגו'. אמרה להם: "הואיל והוא נהרג ואתם נהרגין תנוהו להם ואל תהרגו כולכם".

רבי שמעון אומר: כך אמרה להם: "כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה".

ודבריו צריכים ביאור, כי שם אמרה הגמרא: "הא בעינן ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", הרי שכל הסברא היא משום שעושים להעדים כמו שזממו לעשות, והוא דין מיוחד בעדים זוממין. ולא שייך לדין רודף? הגע בעצמך, עדים שהעידו בבית דין שפלוגי הרג את פלוני, ולא התרו בו, האם ייהרגוהו בית דין מטעם שהוא הרג בלא התראה?! ואפשר להקשות עוד, מה רצה רב חסדא, האם סובר שצריכין להתרותו, ובלי התראה יעמדו על דמו ולא יצילו את הנרדף?!

18. מקור הדין שחייבים על הלאו של רציחה רק על ילוד ולא על עובר —

כתבו היד רמ"ה והרמב"ן (נדה מד א) דנלמד ממה שכתבה התורה: "ויצאו ילדיה ענוש יענוש".

וכתב ה"נודע ביהודה" (חלק ב חושן משפט סימן נט) שאף שאין חייבים על עובר, בכל זאת אסור להרגו, ומחללין עליו את השבת, דלא גרע מטריפה.

וכתב כן לתרץ על קושית הגר"י פיק שהקשה: למה אמרו שחותכים את העובר מדין רודף, תיפוק ליה משום דאין עליו איסור רציחה.

19. על מה שאמרה המשנה "אין דוחין נפש מפני נפש", הקשה רש"י מהמעשה בשבע בן בכרי.

מסופר בספר שמואל (ב כ) שיואב שר צבא דוד צר על עיר ושמה אבל בית מעכה להשחית את חומתה כי הסתתר שם שבע בן בכרי איש

— אמרה תורה: הצל דמו של זה בדמו של זה.

וזו אינה התראה מספקת, כי לא אמרה הברייתא שהרודף קיבל עליו את ההתראה, ובכל זאת שנינו בכרייתא שכל הרואה הורג את הרודף, הרי הסיוע לדברי רב הונא שרודף אינו צריך התראה⁽²¹⁾.

ודחינן: אין מכאן ראייה, כי הברייתא היא — רבי יוסי ברבי יהודה היא הסובר שבכל התראה, אפילו התראת עדים המתרים את העובר עבירה שבית דין יהרגוהו, אינו צריך לקבל עליו ההתראה ויתיר עצמו למיתה לומר: "על מנת כן אני עושה".

דתניא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר: חבר תלמיד חכם היודע איסורי התורה — אינו צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא לעם הארץ, כדי להבחין בין שוגג למזיד שלא יוכל לטעון: שוגג הייתי.

הרי שסובר שהתראה היא רק "הודעה" על

ומקשה רב חסדא: ואמאי אין הורגים את הולד, הלוא רודף הוא!

ובשלמא אם נאמר שרודף צריך התראה, מובן, שהרי לא התרו בו. אבל אי אמרת שרודף הוא אפילו קטן, כי אינו צריך התראה, קשה למה אין הורגים אותו?

ומתריך רב הונא: שאני התם שונה הדין שם, כי אין הקטן רודף לאמו, אלא דמן שמיא קא רדפי לה מן השמים רודפים אותה. ולכן אין לו דין רודף כלל⁽²⁰⁾.

ומבררת הגמרא: האם נימא שברייתא הבאה מסייעא ליה לרב הונא?

שנינו: רודף שהיה רודף אחר הכירו להרגו — כל מי שימצא שם אומר לו: "ראה! שאיש הזה שאתה רודפו ישראל הוא! ולא גוי, ובן ברית הוא! ולא מומר". והתורה אמרה (בראשית ט): שופך דם האדם באדם דמו ישפך, ודרשינן "באדם דמו ישפך" כל הרואה זאת ישפוך דמו בשביל הצלת אדם

רצו). ובחזון איש.

20. ובירושלמי סוף הפרק מתרצים, כי אין יודעים מי רודף את מי. שמא האם רודפת להולד, לכן אין נוגעים בהם.

21. והקשה המהרש"א, אם זו אינה התראה, למה בכלל אומרים לו כן?

ומתריך, כדי שלא יטען שהיה שוגג. [שהרי אף רבי יוסי ברבי יהודה — לקמן בגמרא — סובר שלעם הארץ צריכים להתרות כדי שלא יוכל לומר: "שוגג הייתי"].

והיד רמ"ה מתריך בפשיטות: אומרים לו כן, שמא יפסיק לרדוף ונציל נפשות.

והנה אף שרש"י לא הביא את הרישא של הברייתא דיש חילוק בין יחדוהו ללא יחדוהו, נפסקה כן ההלכה ברמ"א (יורה דעה סימן קנ"ז). והקשה היד רמ"ה, הרי בנדון דידן בעובר הוה כמו יחדוהו, ולמה אין דוחין נפשו מפני נפש.

ומתריך: דשאני הכא דאפשר דמיתצל עובר. וכותב: וצריך עיון.

ובשו"ת "פנים מאירות (חלק ג סימן ה מביאו הגרע"א), מדייק מדברי רש"י, שאם ידוע ששניהם ימותו — מותר להציל האשה אף אם יצא רובו.

והפוסקים דנים בדין זה, עייין פירוש ר"ש (תרומות שם) מאירי (כאן) מנחת חינוך (מצוה

וקשה על רב הונא.

ומתריצין: **לא צריכא** הברייתא אינה מדברת בדין רודף כלל, אלא בדין התראה, כשהרודף אכן הורגו להנרדף, והאנשים העומדים שם מתריצין אותו כדי להביאו לבית דין, ובהתראה זו, אף רב הונא מודה שצריך להתרות אותו ככל דיני התראה.

ואם תקשה: האנשים ההם מדוע מתרים אותו, למה לא הורגים אותו, כדי להציל את הנרדף, התירוץ: מדובר באופן שאינם יכולים להצילו — כגון:

דקאי, הרודף והנרדף נמצאים **בתרי עברי נהרא** מעבר השני של הנהר, והמתרים אינם יכולים להגיע לשם להצילו. ולכן —

מאי איכא מה יש ביכלתם של המתרים לעשות? **דבעי אתוויי לבי דינא** להביאו לבית דין, כדי לקיים מה שנאמר (דברים כב): **"ובערת הרע מקרבך"** —

בי דינא — **בעי התראה** בכל דיניה, ולכן כתבה הברייתא שהרודף קיבל עליו את ההתראה.

אבל, אין הכי נמי, "רודף אינו צריך התראה".

איבעית אם תרצה, לא להעמיד את הברייתא באופן הנ"ל אלא בהתראת רודף⁽²²⁾, **אימא** אומר לך תירוץ אחר.

והוא: **אמר לך רב הונא**: אף אם הברייתא הזו סוברת שרודף צריך התראה, אין ממנה פירכא על דברי, כי **אנא** אני, **דאמרי** אמרתי

האיסור, להבחין בין שוגג למזיד, ואין צורך ב"קבלת התראה", ואפילו עם הארץ לא צריך.

לכן, אין מברייתא זו סיוע לדברי רב הונא הסובר ש"רודף" אין צריך התראה, כי בכך שלא אמרה הברייתא שאכן קיבל על עצמו את התראה, אי אפשר לדייק כלום, כי הברייתא נשנתה לדעת רבי יוסי רבבי יהודה הסובר כן בכל ההתראות שאין צריך שהמותרה יקבל על עצמו את ההתראה.

תא שמע:

הגמרא מביאה קושיא על דברי רב הונא מברייתא אחרת. שבה נאמר במפורש בדין רודף שהמותרה קיבל על עצמו את ההתראה.

שנינו: רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו — **אמר לו: "ראה! שישראל הוא ובן ברית הוא"**, והתורה אמרה: **"שופך דם האדם באדם דמו ישפך"**.

וממשיכה הברייתא:

אם אמר הרודף: "יודע אני שהוא בן" הריהו **פטור**. כי זו איננה קבלת התראה מספקת.

ומתי אכן נקראת "קבלת התראה", אם אמר: **"על מנת כן שאהרג על כך אני עושה"** — ואז חייב.

הרי שהברייתא המדברת ברודף, סוברת, שגם ברודף צריך התראה לכל דיניה — עד שיתיר עצמו למיתה.

22. כתב ה"תורת חיים", כי התירוץ הראשון הוא דוחק, כי משמע מלשון הברייתא: "והתורה

את דברי, כמו תנא דמחותרת, ששינינו לעיל, דאמר התנא ההוא: מחותרתו זו היא התראתו. ואינו צריך התראה.

והנני סובר כמוהו.

במשנה הקודמת.
והרודף אחר הזכר.

והרודף אחר נערה המאורסה לאונסה, והוא הדין לשאר העריות, כמו שיבואר בגמרא.

אבל הרודף אחר בהמה לרבעה, והמחלל הרוצה לחלל את השבת⁽²⁾ ועובד והרוצה לעבוד עבודת כוכבים — אין מצילין אותן בנפשן. אלא יביאו אותן לבית דין, והם יענישום.

התנא נקט עבודה זרה שהיא עבירה חמורה, וכן חילול שבת שהוא כעובד עבודה זרה, ללמדנו שאף בעבירה חמורה שהן מיסודי הדת לא ניתן להצילן בנפשן [ואכן ישנם תנאים הסוברים שעבודה זרה ושבת ניתנו להצילן בנפשם] — וכל שכן בשאר עבירות, חייבי כריתות ומיתות בית דין.

ומה שהותר להצילן בנפשן במי שרוצה

מתניתין:

אחרי שלמדנו דין "בא במחותרת", שמותר לכל אדם להרוג את הרודף להרוג, כדי להציל את הנרדף. באה המשנה להשמיענו שישנם עוד עבירות, שדינם הוא שמי שבא לעבור עליהם — מותר לכל אדם להרגם, ונלמד ממקראות התורה.

ואלו הן שמצילין אותן את עוברי העבירה — בנפשן על ידי נטילת נפשם, כלומר, שמותר לכל אדם להורגם כדי להצילם מן העבירה:⁽¹⁾

הרודף אחר חבירו להרגו, כמו ששינינו

ופירוש השני לא יתכן לפרשו בהרודף אחר בהמה, כי אין מצילין "אותה". ועוד הקשה בחידושי הר"ן: הרי במחלל שבת לא שייך לומר כן.

2. הקשו התוס' (עמוד ב ד"ה חד): מה היה עולה על הדעת שמותר להרוג מחלל שבת, ולמה דרשינן שם מדרשה למעטו מדין הצלה בנפשו, הלוא המצילו גם כן מחלל את השבת במלאכת חובל? ואיך יתכן לומר שהמציל יחלל את השבת בעצמו כדי להציל את השני מחילול שבת?!

ומתריצים: הרי נאמר שם שרבי אלעזר ברבי שמעון חולק וסובר שהמחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ולומדו בגזירה שוה. כמבואר בדף עד א —

אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך" משמע שאכן מדובר ברודף, שאם מדובר בהרוגי בית דין היה לה לומר: "והתורה אמרה מכה איש ומת מות יומת".

1. רש"י מפרש: שמצילין אותן — את הרודף או את העובר העבירה, מן העבירה, בנפשן — של העובר העבירה.

וכתבו התוס' שיש לפרש פירוש אחר [והוא פירוש הרמב"ם בפירוש המשנה, והנמוקי יוסף]: שמצילין — את הנרדף, בנפשו של העובר העבירה.

לפי הפירוש הראשון אינו מדויק לשון הגמרא בנערה המאורסה: ניתן "להצילה" — בלשון נקבה. וכן מדייק היד רמ"ה [ועיין במהר"ם המבאר ביאור אחר].